

Sven i rosengård

Denna ödesmättade thriller har hållit åhörarna på spänn i många århundraden. Balladen for oss i stort sett direkt in i handlingen och den framförs på ett raffinerat sätt i samtalsform mellan mor och son. Via dialogen rullas det oerhörda brottet sakta men säkert upp. Modern frågar sonen var han har varit och han säger att han har varit i stallet. Frågorna fortsätter och när modern frågar varför hans svärd och skjorta är så blodiga erkänner han att han har mördat sin broder. Man får dock aldrig veta orsaken till mordet, utan det är av underordnad betydelse. Modern undrar vad sonen nu ska ta sig till. Han ämnar fly ur landet, i vissa fall med sin hustru, men i de flesta varianter lämnar han både hustru, barn och gård åt sitt öde. I balladens tredje avdelning frågar modern när han tänker återvända. Svaren

levereras i liknelser i stil med *när korpen han vitnar* eller *när fjädern han sjunker*. Alla är helt omöjliga att uppfylla och moderns följdfrågor leder till ytterligare kryptiska svar som till slut får modern att inse att han aldrig kommer hem igen. Första radens slut eller andra raden lyder - *Sven i rosengård* och omkvädet — *I vänten mig sent eller aldrig*. Här finns få variationer sånär som i svensktalande Finland, där man som omkväde kan finna — *I biden mig på rosenstig, I vänten mig ej mera* eller — *Faren väl, I vänten mig sent eller aldrig*.

Balladen (TSB D 320, SMB 153) finns i samtliga av de nordiska länderna Danmark (DgF 340), Norge (NMD 129), Finland (SMB 153, SF 87) och på Island (IFkv76). I Sverige förekommer den i ett 50-tal uppteckningar och inspelningar. Den äldsta texten är från en handskrift från 1600-talets mitt och har 33 strofer, men tyvärr ingen melodi. Dokumentet var under en tid försvunnet men återfanns bland de teologiska handskrifterna i Uppsala universitetsbibliotek. Denna version skiljer sig något från de andra svenska varianterna genom att genomgående ha rim i versraderna. Som första radens slut samt omkvädet är också något annorlunda — *Sohnen i Roosengård* och — *I vänten oss aldrig*. Detta är det enda belägg där ”sonen” används i de skandinaviska versionerna. Det kan ha uppstått en vantolkning som skett via den muntliga traderingen eller via avskrifter; begreppet ”sven” har ju dessutom en dubbelmening. Men om vi ser på de engelska (Child 13), skotska och amerikanska balladvarianterna så finner vi att de i de flesta fall har omkväden som innefattar ”son” i omkvädet — *My son, come tell to me* eller — *Pray son, now tell to me*. Den engelskspråkiga balladfamiljen går under namnet ”Edward”, men det finns även kopplingar till balladerna ”The twa Brothers” (Child 49) och ”Lizie Wan” (Child 51). Det har genom tiderna tvistats om var balladen har sitt ursprung. Archer Taylor hävdar i sin bok ”Edward and Sven i rosengård” från 1931, att den har ett engelskt/skotskt ursprung medan folkminnesforskaren C W von Sydow och Ingeborg Lagercrantz menar att den eventuellt skulle ha svensk bakgrund. Detta är givetvis omöjligt att avgöra, det enda handfasta vi kan säga är att den äldsta nedteckningen finns i Sverige.

Det svenska och finlandssvenska melodimaterialet tillhör i stort sett uteslutande samma variant, liksom skillnader i det textliga innehållet är få. En eller ett par finlandssvenska melodier avviker men i övrigt är de förvillande lika. De

äldsta melodiuppteckningarna är från Östergötland och Värmland, gjorda på 1810-talet av E. Drake respektive E.G. Geijer. Enligt *Danmarks gamle Folkeviser* ska *Sven i rosengård* ha varit E.G. Geijers ”älsklingsballad”, varmed han även lät det tredje bandet av *Svenska folkevisor* (1814—1818) inledas. Texten utkom även i skillingtryck, det första 1827, men de flesta trycken kommer från tidigt 1900-tal, alla verkar vara baserade på E.G. Geijers uppteckning från 1814. Ett bevis på balladens spridning och popularitet är att den i ett skillingtryck från 1794 (omtryckt 1798, 1802) parodierades i en skämtvisa som börjar ”Huru är du blefwen gifter du Daniel ungerswän?”.

Den tidigaste inspelningen gjordes av Matts Arnberg på Sveriges Radio 1955 med Elin Lind från Grangärde i Dalarna. På Svenskt visarkiv finns sex traditionsinspelningar med visan och Sveriges Radio har gjort ytterligare tre stycken, varav en från svenskbygderna i Finland. En del av inspelningarna är dock gjorda med samma traditionsbärare. Balladen lever i allra högsta välmåga än idag och den har på nytt spelats in på fonogram av t.ex. Lena Willemark och Susanne Rosenberg.

Ulrika Gunnarsson

Källor

Danmarks gamle Folkeviser del 6. Köpenhamn 1898.

Geijer, E.G. & Afzelius, AA., (red.) *Svenska folkevisor*. Ny uppl. Stockholm 1880.

Lagercrantz, Ingeborg 1950. ”Sohnen i Roosengård. Den förlorade men återfunna 1600-talsvarianten”. *Arv* 1949. Uppsala/Stockholm.

Sveriges Medeltida Ballader Band 4:1. Riddarvisor II. Utgivna av svenskt visarkiv. Stockholm 1996.

Taylor, Archer 1931. *Edvard and Sven i Rosengård*. Chicago.